

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ЩОМІСЯЧНИЙ АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Період: серпень 2020 року

Випуск 1

КОМІТЕТ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ НААУ
2020

Зміст

Правові висновки

1. Постанова Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 350/1850/17 (провадження № 61-42603св18) щодо застосування норм ст. 1276 ЦК України (спадкової трансмісії)..... 3
2. Постанова Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 531/1402/18 (провадження № 61-16757св19) щодо строків позовної давності у спорах про оспорення запису про батьківство за нормами КпШС України..... 3
3. Постанова Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 279/2044/18 (провадження № 61-4108св19) щодо обов'язку визначення кола відповідачів 3
4. Постанова Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 761/19243/17 (провадження № 61-8487 св 19) щодо успадкування права найму квартири 4
5. Постанова Верховного Суду від 01.09.2020 у справі № 760/10155/16-ц (провадження № 61-21382св19) щодо стягнення депозитних вкладів з банківських установ, що були розташовані на окупованій території 4
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 760/21223/17-ц (провадження № 61-35929св1) щодо визнання права власності 4
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 414/1330/19 (провадження № 61-21129св19) щодо встановлення фактів, що мають юридичне значення на тимчасово окупованій території України..... 5
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 358/815/17 (провадження № 61-40620св1) щодо визнання недійсним договору оренди землі та скасування його державної реєстрації..... 6
9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 438/887/16-ц (провадження № 61-17748св19) щодо проведення капітального ремонту жилого будинку (жилого приміщення) чи визнання такого житла непридатним для проживання..... 6
10. Постанова Верховного Суду у складі постійної колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 423/1071/19 (провадження № 61-21009св19) щодо встановлення факту проживання однією сім'єю 7
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 153/155/19 (провадження № 61-6936св20) щодо права на оскарження рішення суду в апеляційному порядку..... 7
12. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 133/3232/18 (провадження № 61-6622св20) щодо постановлення судом окремої ухвали 8
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду справа № 703/2200/15-ц (провадження № 61-7289св20) щодо зобов'язання особи утримувати майно, що їй належить 8
14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду справа № 520/4122/17-ц (провадження № 61-3959св20) щодо визнання договору недійсним. 8
15. Постанова Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 646/7138/18 (провадження № 61-8825св20) щодо компенсації моральної шкоди працівнику 9

Відповідальний редактор Дайджесту:

Черемис А.В.

Редактори: Березенська Ю.О., Даниленко П.О.

Контакти: 04070, м. Київ, вулиця Борисоглібська, 3,
2-й поверх

Комітет з цивільного права та процесу НААУ

Голова Комітету: Простибоженко О.С.

1. Правовий висновок у постанові Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 350/1850/17 (провадження № 61-42603св18) щодо застосування норм ст. 1276 ЦК України (спадкової трансмісії)

Відповідно до ст. 1261 ЦК України у першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця.

За положеннями ч. 3 ст. 1268 ЦК України спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого ст. 1270 цього Кодексу (шести місяців з дня відкриття спадщини), він не заявив про відмову від неї.

Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини, яким є день смерті особи, не проживав постійно із спадкодавцем, має подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини (частина друга статті 1220, частина перша статті 1269 ЦК України)

Отже обґрунтованим є висновок, що згідно зі ст. 1261 ЦК України позивачу за зустрічним позовом належить право на спадкування за законом як дитині після смерті батька, а не відповідно до статті 1276 цього Кодексу у порядку спадкової трансмісії, як помилково вважав суд першої інстанції.

Водночас факт того, що батько позивача за зустрічним позовом за життя не оформив свого права на спадкове майно після смерті своєї матері, не має правового значення для вирішення питання щодо наявності права на це майно у його спадкоємців, оскільки відповідно до частини третьої статті 1296 ЦК України відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на спадщину.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91260454>

2. Правовий висновок у постанові Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 531/1402/18 (провадження № 61-16757св19) щодо строків позовної давності у спорах про оспорення запису про батьківство за нормами КпШС України

Згідно зі статтею 52 КпШС України походження дитини від батьків, які перебувають між собою в шлюбі, засвідчується записом про шлюб батьків.

Статтею 54 КпШС України визначено, що батько і мати, які перебувають у шлюбі між собою, записуються батьками дитини в книзі записів народжень за заявою будь-кого з них.

Якщо дитина, батьківство щодо якої оспорується, народилась до 01 січня 2004 року, необхідно застосовувати норми КпШС України.

Відповідно до частини першої статті 56 КпШС України особа, записана як батько або як мати дитини в книзі записів народжень, або особа, яка фактично є батьком дитини, в разі смерті матері чи позбавлення її батьківських прав має право оспорити проведений запис протягом року з того часу, коли їй стало або повинно було стати відомо про проведений запис. Якщо до цього часу особа, записана як батько або як мати, була неповнолітньою, річний строк обчислюється з часу досягнення нею вісімнадцяти років.

Разом із тим, суд застосовує позовну давність лише тоді, коли є підстави для задоволення позовних вимог, звернутих позивачем до того відповідача у спорі, який заявляє про застосування позовної давності. Тобто, перш ніж застосувати позовну давність, суд має з'ясувати та зазначити у судовому рішенні, чи було порушене право, за захистом якого позивач звернувся до суду. Якщо це право порушене не було, суд відмовляє у позові через необґрунтованість останнього.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91283303>

3. Правовий висновок у постанові Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 279/2044/18 (провадження № 61-4108св19) щодо обов'язку визначення кола відповідачів

Статтею 175 ЦПК України встановлено, що викладаючи зміст позовної заяви, саме позивач визначає коло відповідачів, до яких він заявляє позовні вимоги.

Відповідач - це особа, яка, на думку позивача, або відповідного правоуповноваженого суб'єкта, порушила, не визнала чи оспорила суб'єктивні права, свободи чи інтереси позивача. Відповідач притягається до справи у зв'язку з позовною вимогою, яка пред'являється до нього. Найчастіше під неналежними відповідачами розуміють таких відповідачів, щодо яких судом під час розгляду справи встановлено, що вони є зобов'язаними за вимогою особами.

Для правильного вирішення питання щодо визнання відповідача неналежним недостатньо встановити відсутність у нього обов'язку відповідати за даним позовом. Установлення цієї умови - підстава для ухвалення судового рішення про відмову в позові. Щоб визнати відповідача неналежним, крім названої умови, суд повинен мати дані про те, що обов'язок відповідати за позовом покладено на іншу особу. Визнати відповідача неналежним суд може тільки в тому випадку, коли можливо вказати

на особу, що повинна виконати вимогу позивача, – належного відповідача.

Тобто, визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість, встановлення належності відповідачів й обґрунтованості позову є обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи.

Апеляційний суд у силу своїх процесуальних повноважень, визначених статтями 367, 374 ЦПК України, не має права на залучення на стадії апеляційного розгляду до участі у справі інших осіб, як і повноважень на скасування рішення суду з направленням справи на новий судовий розгляд.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91283304>

4. Правовий висновок у постанові Верховного Суду від 31.08.2020 у справі № 761/19243/17 (провадження № 61–8487 св 19) щодо успадкування права найму квартири

Відповідно до положень статті 1218 ЦК України до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті.

За правилом статті 1219 ЦК України не входять до складу спадщини права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця.

У разі якщо спадкодавець не був власником спірної квартири, а мав статус наймача й поселився в неї на підставі ордера права та обов'язки наймача житлового приміщення нерозривно пов'язані з особою померлого та не входять до складу спадщини.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91314379>

5. Правовий висновок у постанові Верховного Суду від 01.09.2020 у справі № 760/10155/16–ц (провадження № 61–21382св19) щодо стягнення депозитних вкладів з банківських установ, що були розташовані на окупованій території

Відповідно до положень статей 526, 530, 598, 599 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно

до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. Якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання припиняється частково або в повному обсязі на підставах, установлених договором або законом. Зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином.

Статтею 631 ЦК України передбачено, що строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору.

За змістом частини першої статті 1058 ЦК України за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором.

До відносин банку та вкладника за рахунком, на який внесений вклад, застосовуються положення про договір банківського рахунка (глава 72 цього Кодексу), якщо інше не встановлено цією главою або не впливає із суті договору банківського вкладу.

Договір банківського вкладу укладається на умовах видачі вкладу на першу вимогу (вклад на вимогу) або на умовах повернення вкладу зі спливом встановленого договором строку (строковий вклад). За договором банківського строкового вкладу банк зобов'язаний видати вклад та нараховані проценти за цим вкладом із спливом строку, визначеного у договорі банківського вкладу (стаття 1060 ЦК України).

Стороною договору банківського вкладу із позивачем було саме АТ КБ «Приватбанк», а не його філія, і саме воно брало на себе зобов'язання з виконання договору, а тому припинення діяльності філії АТ КБ «Приватбанк» на окупованій території АР Крим не є підставою для відмови у поверненні відповідачем вкладу позивачу за його вимогою та припинення зобов'язання банку з повернення коштів.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91283313>

6. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 760/21223/17–ц (провадження № 61–35929св1) щодо визнання права власності.

Відповідно до статті 392 ЦК України власник може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати документів, який засвідчує його право власності.

Статтею 331 ЦК України встановлено, що право власності на нову річ, яка виготовлена (створена) особою, набувається нею, якщо інше не встановлено договором або законом. Особа,

яка виготовила (створила) річ зі своїх матеріалів на підставі договору, є власником цієї речі. Право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. Якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації. До завершення будівництва (створення майна) особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва (створення майна).

Відповідно до частини першої статті 376 ЦК України житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил

У силу спеціального застереження, наведеного в частині другій статті 376 ЦК України, особа, яка здійснила або здійснює самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього.

Частинами третьою, п'ятою, сьомою статті 376 ЦК України передбачено, що право власності на самочинно збудоване нерухоме майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки в установленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно.

На вимогу власника (користувача) земельної ділянки суд може визнати за ним право власності на нерухоме майно, яке самочинно збудоване на ній, якщо це не порушує права інших осіб.

У разі істотного відхилення від проекту, що суперечить суспільним інтересам або порушує права інших осіб, істотного порушення будівельних норм і правил суд за позовом відповідного органу державної влади або органу місцевого самоврядування може постановити рішення, яким зобов'язати особу, яка здійснила (здійснює) будівництво, провести відповідну перебудову.

За загальними правилами кожна особа має право на захист свого цивільного права лише у разі його порушення, невизнання або оспорювання (частина перша статті 15 ЦК України). У зв'язку із цим звернення до суду з позовом про визнання права власності на самочинне будівництво має здійснюватися за наявності даних про те, що порушене питання було предметом розгляду компетентного державного органу, рішення якого чи його відсутність дають підстави вважати про наявність спору про право.

У справах, пов'язаних із самочинним будівництвом нерухомого майна, суди мають враховувати, що за загальним правилом особа, яка здійснила або здійснює таке будівництво, не набуває права власності на нього.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91186253>

7. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 414/1330/19 (провадження № 61-21129св19)

Відповідно до частини першої статті 16 ЦК України кожна особа має право в порядку, встановленому законом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Згідно зі статтею 4 Конвенції ООН про захист цивільного населення під час війни особами, що перебувають під захистом цієї Конвенції, є ті, хто в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються, у разі конфлікту чи окупації, під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є.

Відповідно до частини першої статті 1 Закону України від 20 жовтня 2014 року «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Аналіз вищевказаних положень закону свідчить про те, що підставами внутрішнього переміщення осіб на території України у тому числі може бути: збройний конфлікт, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства та надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру.

Положеннями Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» порядок підтвердження і встановлення факту наявності збройного конфлікту або тимчасової окупації території України не передбачено. Але при цьому не виключається можливість звернення внутрішньо переміщеної особи до суду для встановлення конкретної причини внутрішнього переміщення, якщо від цього юридичного факту у цієї особи виникають, змінюються або припиняються певні правовідносини.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90784259>

8. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 358/815/17 (провадження № 61-40620св1)

За змістом статті 11 ЦК України цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки. Підставами виникнення цивільних прав та обов'язків є, зокрема договори та інші правочини, інші юридичні факти.

Як у частині першій статті 215 ЦК України, так і у статтях 229–233 ЦК України, йдеться про недійсність вчинених правочинів, тобто у випадках, коли існує зовнішній прояв волевиявлення учасника правочину, вчинений ним у належній формі (зокрема, шляхом вчинення підпису на паперовому носії), що, однак, не відповідає фактичній внутрішній волі цього учасника правочину.

У тому ж випадку, коли сторона не виявляла свою волю до вчинення правочину, до набуття обумовлених ним цивільних прав та обов'язків правочин є таким, що не вчинений, права та обов'язки за таким правочином особою не набуті, а правовідносини за ним – не виникли.

За частиною першою статті 14 Закону України «Про оренду землі» (тут і далі – у редакції, чинній на дату, зазначену в спірному договорі) договір оренди землі укладається в письмовій формі, а за статтею 18 цього Закону договір оренди набирає чинності після його державної реєстрації.

Відповідно до статті 204 ЦК України правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним. Зазначена норма кореспондує частинам другій, третій статті 215 ЦК України, висвітлює різницю між нікчемним і оспорюваним правочином і не застосовується до правочинів, які не відбулися, бо є невчиненими.

Зайняття земельної ділянки фактичним користувачем (тимчасовим володільцем) треба розглядати як таке, що не пов'язане із позбавленням власника його права володіння на цю ділянку.

У цьому випадку ефективним способом захисту права, яке позивач як власник земельної ділянки, вважає порушеним, є усунення перешкод у користуванні належним йому майном, зокрема шляхом заявлення вимог про повернення такої ділянки. Отже, негативний позов можна заявити впродовж усього часу тривання порушення прав законного володільця відповідних земельних ділянок.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91089293>

9. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 438/887/16-ц (провадження № 61-17748св19)

Згідно положень статті 47 Конституції України, кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Відповідно до положень статті 8 Конвенції кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Згідно статті 1 ЖК УРСР громадяни мають право на житло. Це право забезпечується розвитком і охороною державного та громадського житлового фонду, сприянням кооперативному та індивідуальному житловому будівництву, справедливим розподілом під громадським контролем живої площі, яка надається в міру здійснення програми будівництва благоустроєних жител, наданням громадянам за їх бажанням грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення для категорій громадян, визначених законом, а також невисокою платою за квартиру і комунальні послуги.

Відповідно до статті 4 ЖК УРСР жилі будинки, а також жилі приміщення в інших будівлях, що знаходяться на території Української РСР, утворюють житловий фонд. Житловий фонд включає: жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать державі (державний житловий фонд); жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать колгоспам та іншим кооперативним організаціям, їх об'єднанням, профспілковим та іншим громадським організаціям (громадський житловий фонд); жилі будинки, що належать житлово-будівельним кооперативам (фонд житлово-будівельних кооперативів); жилі будинки (частини будинків), квартири, що належать громадянам на праві приватної власності (приватний житловий фонд); квартири в багатоквартирних жилих будинках, садибні (одноквартирні) жилі будинки, а також жилі приміщення в інших будівлях усіх форм власності, що надаються громадянам, які відповідно до закону потребують соціального захисту (житловий фонд соціального призначення). До житлового фонду включаються також жилі будинки, що належать державно-колгоспним та іншим державно-кооперативним об'єднанням, підприємствам і організаціям. До житлового фонду не входять нежилі приміщення в жилих будинках, призначені для торговельних, побутових та інших потреб непромислового характеру.

Відповідно до положень пунктів 1–4, 8, 12–13 частини першої статті 15 ЖК УРСР виконавчі комітети районних, міських,

районних у містах Рад народних депутатів у межах і в порядку, встановлених цим Кодексом та іншими актами законодавства, на території району, міста, району в місті здійснюють державний контроль за використанням і збереженням житлового фонду (частина перша статті 30); керують житловим господарством, забезпечують належний технічний стан, капітальний і поточний ремонт житлового фонду, що є у віданні Ради; здійснюють управління житловим фондом місцевих Рад (частина перша статті 18); здійснюють контроль за станом та експлуатацією відомчого житлового фонду; здійснюють контроль за діяльністю житлово-будівельних кооперативів, за експлуатацією та ремонтом належних їм будинків, скасовують рішення загальних зборів або правління житлово-будівельного кооперативу, що суперечать законодавству (стаття 138); здійснюють контроль за утриманням будинків, що належать громадянам (стаття 154); подають громадянам допомогу в проведенні ремонту жилих приміщень (стаття 178).

Згідно статті 18 ЖК УРСР управління житловим фондом здійснюється власником або уповноваженим ним органом у межах, визначених власником.

Відповідно до статті 30 ЖК УРСР державний контроль за використанням і збереженням житлового фонду здійснюється Радами народних депутатів, їх виконавчими і розпорядчими органами, а також спеціально уповноваженими на те державними органами в порядку, встановленому законодавством.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90872536>

10. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі постійної колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 423/1071/19 (провадження № 61-21009св19)

Частиною другою статті 3 СК України визначено, що сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Пунктом 6 рішення Конституційного Суду України від 03 червня 1999 року № 5-рп/99 передбачено, що до членів сім'ї належать особи, що постійно мешкають разом та ведуть спільне господарство. Ними можуть бути не тільки близькі родичі, але й інші особи, які не перебувають у безпосередніх родинних зв'язках. Обов'язковою умовою для визнання їх членами сім'ї є факт спільного проживання, ведення спільного господарства, наявність спільних витрат, купівля майна для спільного користування, участь у витратах на утримання житла, його ремонт тощо.

Належними та допустимими доказами проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу є, зокрема докази:

спільного проживання, ведення спільного господарства, наявності у сторін спільного бюджету, проведення спільних витрат, придбання майна в інтересах сім'ї, наявності між сторонами подружніх взаємних прав та обов'язків, інших доказів які вказують на наявність встановлених між сторонами відносин притаманних подружжю.

Відповідно до статті 1227 ЦК України позивач як член сім'ї померлого працівника наділена правом на отримання суми заробітної плати, пенсії, допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві, але не були ним одержані за життя.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90985776>

11. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 153/155/19 (провадження № 61-6936св20)

Відповідно до частини першої статті 17 ЦПК України учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення.

Частиною першою статті 352 ЦК України визначено, що учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково.

Отже, вказана стаття визначає коло осіб, які наділені процесуальним правом на апеляційне оскарження судового рішення і які поділяються на дві групи - учасники справи, а також особи, які участі у справі не брали, але судові рішення стосуються їх прав, інтересів та (або) обов'язків.

При цьому, на відміну від оскарження судового рішення учасником справи, не залучена до участі в справі особа повинна довести наявність у неї правового зв'язку зі сторонами спору або безпосередньо судовим рішенням через обґрунтування наявності таких критеріїв: вирішення судом питання про її право, інтерес, обов'язок, причому такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91161330>

12. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 133/3232/18 (провадження № 61-6622св20)

Згідно з частиною першою статті 385 ЦПК України суд апеляційної інстанції у випадках і в порядку, встановлених статтею 262 цього Кодексу, може постановити окрему ухвалу. Суд, виявивши при вирішенні спору порушення законодавства або недоліки в діяльності юридичної особи, державних чи інших органів, інших осіб, постановляє окрему ухвалу, незалежно від того, чи є вони учасниками судового процесу (частина перша статті 262 ЦПК України).

Тлумачення частини першої статті 262 ЦПК України свідчить, що суд постановляє окрему ухвалу лише тоді, якщо встановить порушення певним органом чи іншою особою вимог законодавства або недоліки в їхній діяльності під час вирішення спору.

У частині п'ятій статті 262 ЦПК України передбачено, що в окремій ухвалі суд має зазначити закон чи інший нормативно-правовий акт (у тому числі його статтю, пункт тощо), вимоги якого порушено, і в чому саме полягає порушення.

Таким чином, суд апеляційної інстанції зробив помилковий висновок про постановлення окремої ухвали.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91104549>

13. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду справа № 703/2200/15-ц (провадження № 61-7289св20)

У частині першій статті 322 ЦК України передбачено, що власник зобов'язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом.

Згідно з пунктом 5 частини третьої статті 20 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», у редакції чинній на час виникнення спірних відносин, споживач зобов'язаний оплачувати житлово-комунальні послуги у строки, встановлені договором або законом.

Статтею 360 ЦК України передбачено, що співвласник відповідно до своєї частки у праві спільної часткової власності зобов'язаний брати участь у витратах на управління, утримання та збереження спільного майна, у сплаті податків, зборів (обов'яз-

кових платежів), а також нести відповідальність перед третіми особами за зобов'язаннями, пов'язаними із спільним майном.

Відповідно до частини першої статті 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Боржник, який виконав солідарний обов'язок, має право на зворотну вимогу (регрес) до кожного з решти солідарних боржників у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або законом, за вирахуванням частки, яка припадає на нього (частини четверта статті 544 ЦК України).

Судами встановлено, що сторони є співвласниками оспорюваної квартири і відповідно до закону зобов'язані оплачувати житлово-комунальні послуги у строки, встановлені договором або законом.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91193008>

14. Правовий висновок у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду справа № 520/4122/17-ц (провадження № 61-3959св20)

Для визначення предмета позову як способу захисту права чи інтересу важливим є перелік способів захисту цивільного права та інтересу, наведений у статті 16 ЦК України, за змістом якої способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути, зокрема, визнання права, припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, тощо. Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

Правильне визначення предмета позову має важливе практичне значення, оскільки предмет позову визначає суть вимоги, на яку суд повинен дати відповідь у рішенні.

За правилом частини першої статті 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою-третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу, відповідно до яких зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам. Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Правочин має

бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

Згідно зі статтею 203 ЦК України зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Вирішуючи спори про визнання правочинів недійсними, суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків, та у разі задоволення позовних вимог зазначати у судовому рішенні, у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин.

Вказаний правовий висновок узгоджуються з висновком Великої Палати Верховного Суду, викладеним у постанові від 27 листопада 2018 року у справі № 905/1227/17 (провадження № 12-112гс18).

Відповідно до частини першої статті 230 ЦК України якщо одна із сторін правочину навмисно ввела другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення (частина перша статті 229 цього Кодексу), такий правочин визнається судом недійсним. Обман має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, які можуть перешкодити вчиненню правочину, або якщо вона замовчує їх існування.

Виключно у разі встановлення таких обставин норми частини першої статті 229, статті 230 та статті 203 ЦК України у сукупності вважатимуться правильно застосованими.

Відповідно до статті 230 ЦК України наявність умислу в діях відповідача, істотність значення обставин, щодо яких особу введено в оману, і сам факт обману повинна довести особа, яка діяла під впливом обману.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91283271>

15. Правовий висновок у постанові Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 646/7138/18 (провадження № 61-8825св20)

Працівники зобов'язані працювати чесно і сумлінно, своєчасно і точно виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, додержувати трудової і технологічної дисци-

пліни, вимог нормативних актів про охорону праці, дбайливо ставитися до майна власника, з яким укладено трудовий договір (стаття 139 КЗпП України).

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 147 КЗпП України за порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано такий захід стягнення як догана.

Трудова дисципліна – це система правових норм, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок, встановлюють трудові обов'язки працівників та роботодавця, визначають заохочення за успіхи в роботі й відповідальність за невиконання цих обов'язків.

Статтею 237-1 КЗпП України передбачено, що відшкодування власником або уповноваженим ним органом моральної шкоди працівнику провадиться у разі, якщо порушення його законних прав призвели до моральних страждань, втрати нормальних життєвих зв'язків і вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91314121>